

РЕЗИМЕ

У Србији постоје званично три регистрована зоолошка врта од којих је најстарији у Београду, познатији као Бео зоо - врт или Врт добре наде. После зоо- врта у Београду изграђен је зоолошки врт на Палићу и зоолошки врт у Јагодини. Колико су родитељи упознати са зоо- вртovima и правима животиња у Србији као и колико често са својом децом посећују исте, проверили смо кроз истраживање реализовано на територији града Београда. Испитаници су били 52 родитеља деце трећег разреда основне школе. Резултати указују да су деца иницијатори посете зоо - врту и да заједно са родитељима зоо - врт посећују барем једном годишње. Поред Бео зоо - врта, родитељи су упознати са више од једним зоо - вртом у Србији, док је знање о правима животиња релативно скромно. Упркос овој чињеници, охрабрујући податак је да је највећи број испитаника ипак упућен у права животиња. Резултати истраживања су подстицај родитељима да посећују зоо - вртове са својом децом. Организовањем реализације часова у зоо - вртovima ученици могу да стекну потпунија сазнања о животињама уочавајући уживо њихов изглед, понашање и оглашавање.

Кључне речи: деца, родитељи, зоо - врт, посећеност, права животиња.

ABSTRACT

There are three registered zoos in Serbia, the oldest is in Belgrade, well-known as the Beo zoo vrt or The Belgrade Good Hope Garden. The zoo in Palić, and the zoo in Jagodina as well, were built after the one in Belgrade. The research conducted on the territory of Belgrade was aimed to show whether parents in Serbia are familiar with zoos and animal rights, and how often they visit zoos with their children. The research participants were 52 parents of third grade pupils. The results indicate that children initiate visits to the zoo and they visit them with their parents at least once a year. Apart from the Beo zoo, parents are informed about more than one zoo in Serbia, whereas the knowledge of the animal rights is rather poor. In spite of this, the fact that the largest number of participants is informed about animal rights is encouraging. The results of the survey are motivation for parents to visit zoos with their children. Organizing classes in zoos can provide pupils with more complete knowledge about animals, by observing their appearance, behavior and manner of communication, in person.

Keywords: children, parents, zoo, attendance, animal rights

Љиљана БОЈАНИЋ,
 Универзитет у Београду,
 Учитељски факултет,
 ljiljana.bojanic@uf.bg.ac.rs

ПОСЕЂЕНОСТ И ЗНАЧАЈ ЗООЛОШКИХ ВРТОВА КОД ДЕЦЕ МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА

*Attendance and the importance of zoos in younger
 school-age children*

*Az állatkertek jelentősége és látogatottsága a kisiskolás-
 korú gyerekeknél*

Увод

Све већа употреба рачунара, телефона, таблета, самим тим и доступност разних садржаја на интернету, недостатак квалитетног провођења времена са децом донекле је заменила посећеност библиотекама, позориштима, зоолошким вртovima. Дечије уживање током одласка у зоо - врт могуће је повезати са одређеним видом едукације и на тај начин омогућити детету да унапреди своја знања. Обиласком различитих зоо - вртова будимо дечије интересовање према животињама, радозналост и развијамо потребу бриге о истим. У циљу доприноса квалитетнијем знању кроз чешће дечије посете зоо - вртovima потребно је првенствено да упознамо родитеље са значајем посећивања разних зоо - вртова и познавањем права животиња у њима. Сарадња на релацији породица-школа-локална заједница од великог је значаја при организовању посета зоо - вртovima. Родитељи заједно са учитељима требало би да буду упознати на који начин посета зоо - врту може да допринесе развијању дечијих знања, интересовања и понашања према животињама како би омогућили деци да кроз искуство стекну квалитетнија знања и умења.

Истраживања о утицају зоо - вртова на децу школског узраста

Према важећим законима наше земље “...зоолошки врт јесте привредни субјект који држи и репродукује домаће и дивље животиње ради приказивања јавности и у сврху биолошког образовања човека, као и ради истраживања у циљу очувања угрожених врста” (<http://pravnazastitazivotinja.com/zakon-o-dobrobiti-zivotinja/>). У Србији постоје званично три регистрована зоолошка врта. Најстарији зоо - врт

налази се у Београду, познатији као Бео зоо - врт или Врт добре наде. После зоо - врта у Београду изграђен је зоо - врт на Палићу и зоолошки врт у Јагодини, као и јавни акваријум и тропикаријум у Београду на Дедињу. Посећеност зоолошких вртова има утицај на ученике, како на емоционалном тако и на образовном аспекту што показује истраживање реализовано у зоолошком врту ZSL (Zoological Society of London) у Лондону где је учествовало више од 3000 ученика, узраста између 7 и 14 година. Квантитативне и квалитативне методе садржале су инструменте форме 1 (пре) и форме 2 (после посете зоо - врту). Резултати истраживања указују на то да је перцепција ученика о идеји да „зоо - вртови чувају животиње од изумирања“ порасла у односу на резултате пре и након посете зоо - врту, али посете које су биле вођене школом са едукативним водичем донеле су знатно већу сагласност са наведеном идејом. Према томе, допуњавање посете зоолошком врту са прилагођеном образовном презентацијом резултирало је значајним повећањем перцепције да „зоо - вртови чувају животиње од изумирања“. Један од занимљивих података је општи тренд који у овим резултатима показује да деца што су старија, ниво њиховог задовољства у едукацији се повећава током посете зоо - врту. Такође, након првог пута ученицима сваки следећи одласак у зоо - врт представља забавно искуство (Jensen, 2011). Деца која посећују зоолошки врт морају бити доведена у контакт са природом зато што су они будући старатељи ове планете. У зоо - врту, деца могу развити већи осећај поштовања и разумевања према живом свету (The Modern Zoo: Foundations for Management and development, 2013). Водећи се резултатима истраживања, учитељи би требало да припреме децу пре одласка у зоо - врт кроз одређени вид презентације где ће ученици уочавати које су то животиње које се налазе у зоо - врту и како је потребно да се опходе према њима. Припрема ученика пре посете зоо - врту је неопходна фаза, јер се у супротном може догодити да се посета сведе само на забаву и посматрање животиња. Професор на Правном факултету у Београду, др Милан Пауновић, указује на потребу хуманијег третмана истичући да зоолошки вртови постоје како би људи посматрали животиње у заточеништву, далеко од својих природних станишта у малим просторима – кавезима у којима су смештени. „Ако зоолошки вртови већ морају да опстану због потребе људи да гледају егзотичне животиње, морају се правити модерни, пространи вртови, веома блиски националним парковима, где ће оне имати довољно простора и услова да живе бар приближно онако како би живеле у својим природним срединама“ (Пауновић, 2004: 42). Резултати истраживања у Лондону указују да су се ученици узраста 7-9 година пре посете зоо - врту мање слагали са идејом да зоо - вртови служе како би животиње могле да се виде (Jensen, 2011). Због оваквог мишљења, учитељи би требало да посвете пажњу чешћем организовању екскурзија и могућности одржавања часова Света око нас и Природе и друштва у зоо - вртovima. На тај начин ученици би могли да виде добробит животиња у зоо - врту, да се упознају са правима животиња као и да упореде природна и прилагођена станишта. „Васпитно-образовна сврха екскурзије је да се што непосреднијим запажањем и потпуним доживљајем стварности стекну

дубља и трајнија знања“ (Вилотијевић, 2000: 333). Један од начина како деци можемо приближити вредност и лепоте животињског света су деци прилагођене мапе намењене посетама зоо - врту. Подразумева се да дечија мапа мора бити прилагођена узрасту деце, њиховом капацитету да схвате функцију умањеног приказа на папиру.

Уколико узмемо у обзир школски узраст можемо користити текст уз одређене слике док деци предшколског узраста можемо пружити основне информације само уз помоћ слика. Приликом одабира слика морамо водити рачуна о величини и сразмерности одређених животиња, јасноћи и видљивости. Уз помоћ апликација које можемо додати на самој мапи, приближићемо деци начин живота али и карактеристике животиње. За децу предшколског узраста мапа би могла да буде у оквиру мале сликовнице која ће пратити редослед легенди са почетне стране. Уместо бројева можемо користити симболе у различитим бојама. Поред мапе за децу знакови обавештења би били закачени и у самом зоолошком врту, означени према станицама и симболима. На тај начин, дете приликом обиласка може да пронађе одређени симбол у зоо - врту и олакша себи сналажење у простору. Наведене мапе би могле да се користе како у Бео зоо - врту тако и у другом по старости – Зоо - врту Палић.

На самом северу Србије, у непосредној близини Суботице односно језера Палић, налази се Зоо - врт Палић. Уз разна дешавања и акције, наведени зоолошки врт организује разне радионице и семинаре за ветеринаре. Једини зоолошки врт у Србији који има развијен *ex situ* програм заштита јецте Зоолошки врт Палић. “*Ex situ* заштита је активна мера заштите угрожених врста, која обухвата активности на очувању, гајењу и размножавању врста на местима ван њихових природних станишта...” (Мијовић, А., Поповић, С., Радовић, И., Секулић, Н., Ставретовић, Н., 2012: 50). *Ex situ* заштита се одвија у ботаничким баштама, зоо - вртovima, акваријумима, банкама гена и другим специјализованим лабораторијама (Мијовић, А. и сар. 2012). Услед истраживања о томе да зоо - вртови служе само како би се животиње виделе, обиласком Зоо - врта Палић ученици могу видети да зоо - вртови служе и да би се животињама помогло.

Методолошки оквир истраживања

У истраживању испитивана су мишљења родитеља о правима животиња као и учесталост посећивања зоо - вртова са децом. Истраживање је спроведено кроз анкету која је послата родитељима ученика трећег разреда ОШ »Бановић Страхинја« из Београда. Од укупно 128 посланих анкета родитељима, враћено је 52. Циљ истраживања је да се добијеним резултатима утиче на развој свести о значају дечијег посећивања зоо - врта. Дозвола за истраживање је добијена од стране директора основне школе.

Права животиња јасно су изречена у законима о правима животиња. Када кажемо права животиња, осврнућемо се на права животиња у зоо - вртovima. Жи-

---

вотињама је неопходно обезбедити свежу пијаћу вода као и храну која одговара одређеној врсти животиња, узимајући у обзир разноврсност хране, квалитет, квантитет. Одговарајуће окружење такође мора бити у складу са захтевима врсте, како би што више подсећало на природно станиште одређене животиње. Здравствена заштита животиња мора бити под надзором ветеринара. Још једна од битнијих ставки права јесте да имају обезбеђен простор да се сакрију од других животиња али и посетилаца. Правила понашања „Не узнемиравати животињу приликом посете зоо - врту“ су само једна од права животиња, односно да власник зоолошког врта мора да обезбеди заштиту животиња од посетилаца. (Службени гласник, 2010). Како би дете знало права животиња у зоолошком врту, неопходно је да родитељи и учители буду упућени у исто. Имајући у виду наведена истраживања о утицају и значају посете зоо - врту за децу, испитали смо родитеље колико често посећују са децом зоо - врт и која су права животиња у зоо - врту према њиховом мишљењу. Приликом истраживања издвојили смо следеће задатке.

1. Сазнати колико пута годишње родитељи воде децу у зоо - врт.

2. Утврдити да ли на сопствену или дечију иницијативу посећују са децом зоо - врт.

3. Испитати упућеност родитеља у зоолошке вртове изван Београда.

4. Испитати знања родитеља о правима животиња у зоолошком врту.

Приликом истраживања издвојили смо следеће варијабле:

Независна варијабла је смањена посећеност зоо - врта, неупућеност родитеља о правима животиња.

Зависне варијабле

1. Варијабла - *Посећеност зоо врта*

0- Не посећују.

1- Посећују барем једном годишње.

2- Посећују више пута у току године.

2. Варијабла - *Иницијатива посете зоо - врту*

0- Дечија иницијатива.

1- Родитељска иницијатива.

3. Варијабла - *Упућеност родитеља у зоо - вртове Србије*

0- Не знају ниједан зоо - врт.

1- Знају више од једног.

2- Знају сва три зоо - врта.

4. Варијабла - *Упућеност родитеља у права животиња у зоо - вртovima*

0- Веома мало су упућени.

1- Мало су упућени.

2- Средње су упућени.

3- Упућени су.

5. Варијабла - *Права животиња у зоолошком врту*

0- Три погрешна.

0- Два нетачна, један тачан.

1- Један нетачан, два тачна.

2- Три тачна.

Хипотезе истраживања:

1. Родитељи воде децу минимум два пута годишње у зоо - врт.

2. Родитељи доводе децу у зоо - врт према дечијој иницијативи.

3. Родитељи су упућени на барем још један зоо - врт изван Београда.

4. Већина родитеља сматра да није упућена у права животиња.

5. Већина родитеља не зна да наведе три права животиња.

Резултати истраживања

Подстакнути значајем посете зоо - вртова за децу, прво што нас је занимало колико пута годишње родитељи са својом децом посећују зоо - врт. Резултати показују да 67.31% испитаника најчешће посећује зоолошки врт барем једном годишње. Више пута годишње зоо - врт посети 17.31% док 15.38% испитаника не посећује зоо - врт. Резултати су охрабрујући и требало би да буду подстицај зоо - вртовима да наставе да унапређују и уређују зоо - вртове у циљу повећања годишњих броја посета и посетилаца, односно родитеља са децом.

Истраживање спроведено на Универзитету у Варвику, надомак града Ковентри у Енглеској, показало је да посета зоо - врту може побољшати образовање детета, више од књига или учења у учионицама. У истраживању спроведеном у зоолошком врту ZSL (Zoological Society of London) у Лондону пре одласка у зоо - врт ученицима су постављена питања о њиховом знању о животињама, станишту и конзервацији, а потом су поново били учесници истраживања након обиласка. Резултати су показали да је 53% ученика имало позитивну промену у образовним областима у вези са конзервацијом и личном забринутости за угрожене врсте. Студија показује да је посета зоолошком врту пружила статистички значајно повећање знања о животињама и њиховим стаништима (Jensen, 2011).

Следеће што нас је занимало да ли су иницијатори доласка у зоо - врт деца или родитељи. Резултати истраживања указују да је 65.38 % дечија иницијатива, док 34.62 % посећује зоо - врт на родитељску иницијативу. Дечија заинтересованост за посећивање зоолошког врта као и наведени резултати са истраживања у Лондону би могли да буду подстицај родитељима и учитељима за чешће посећивање зоолошких вртова. Истраживање реализовано у Зворнику 2016. године, где је учествовало 39 професора разредне наставе, показало је да су се испитаници сложили да је настава изван учионице велики подстицај за активирање и стварање трајних знања, подстицања мисаоних активности, уочавања, препознавања и анализирања. Оно што су исказали као проблем одржавања наставе изван учионице јесте забринутост за безбедност ученика због неприлагођеног терена као и мањка контроле над

ученицима (Mandić, 2016). Може постајати страх за безбедност ученика, али то не би требало да буде препрека за наставу изван учионице. Кроз припремање ученика на садржај који следи, поделом различитих задатака, можемо усмеравати пажњу и утицати да се посета зоо - врту сведе на едукацију и уживање. Поред учитеља, родитељи би требало омогућити деци обилазак различитих зоо - вртова.

С обзиром на то да је истраживање реализовано на територији Београда, занимало нас је да ли су родитељи упућени на још неки зоо - врт, осим Бео зоо - врта. Приликом одређивања варијабли, поред Бео зоо - врта акценат смо ставили на Зоо - врт Палић и Зоо - врт у Јагодини. Следећа табела указује на резултате упућености родитеља у наведене зоо - вртове.

Табела 1: Упућеност у називе зоо - вртова

	N	%
Не знају ниједан назив зоо - врта.	7	13.46
Знају више од једног.	25	48.08
Знају сва три.	20	38.46

Уколико погледамо табелу видећемо да су резултати охрабрујући. Познавање барем још једног зоо - врта, поред Бео зоо - врта је охрабрујући податак који даје шансу родитељима да више од једног пута годишње посете зоо - врт а да се та посета за дете не сведе само на забаву. За предлог обиласка других зоо - вртова, нарочито можемо издвојити Зоо - врт Палић који реализује програма *Ex situ* заштита.

Васпитање се огледа и кроз опхођење према поштовању правила, опхођењу према околини укључујући и животиње. У циљу преношења васпитних вредности и сами родитељи би требало да поштују права животиња прописана законом. Колико су родитељи упућени у права животиња у зоо - вртovima је било следеће питање којим смо се бавили. Наредна табела представља мишљење родитеља о познавању права животиња која су потом проверена кроз навођење три права животиња у зоо - врту.

Табела бр.2 Познавање права животиња

	N	%
Веома мало	18	34.62
Мало	18	34.62
Средње	11	21.15
Упућен сам	5	9.61

Одмах након табеле навешћемо табелу која приказује колико су испитаници успешно знали да наведу три права животиња у зоолошком врту.

Табела бр.3 *Права животиња према мишљењу испитаника*

	N	%
Три нетачна.	13	25
Два нетачна, један тачан.	2	3.85
Један нетачан, два тачна	16	30.77
Три тачна.	21	40.38

Захтевом да се наведу три права животиња, признавали смо и одговоре који нису прецизно формулисани али се односе на права животиња, као на пример: да добију воду, да буду нахрањене. Уколико упоредимо наведене две табеле видећемо да су испитаници знали више него што су мислили и да су упознати са правима животиња. Сва три нетачна одговора дало је 25% испитаника што није охрабрујући резултат, док је само 3.85% знало да наведе једно од три права животиња. Од укупног броја испитаника (испитаници који су сматрали да веома мало и мало познају права животиња) 69.24 % је сматрало да слабо познаје права животиња, док је у навођењу одговора највећи број испитаника навео сва три тачна одговора о познавању права животиња. Како бисмо смањили број неупућених испитаника о правима животиња у зоо - врту, препорука у пракси је да се организују радионице где ће ученици заједно са родитељима и учитељем кроз прављење макета станишта, исхране животиња спроводити на сликовит начин законе о правима животиња. На тај начин утицаћемо на побољшање сарадње на релацији родитељ-учитељ, родитељ-родитељ и допринећемо да ученици кроз праксу стекну знања о правима животиња.

Закључак

Дечија иницијатива за посећивањем зоолошких вртова даје простор родитељима и учитељима да унапреде дечија знања, допринесу васпитним вредностима и омогуће детету да дан проведе у пријатном окружењу. Упућеност у зоо - вртове изван Београда омогућава деци и родитељима да промене средину, виде нешто ново и кроз уживање утичу на едукацију. Зоо - врт Палић једини реализује програм *ex situ* заштита и нуди посетиоцима да се упознају са једним о начина на који помажу животињама. Познавањем права животиња родитељи могу помоћи деци да развијају свест о томе да животиње, иако су изван природног станишта имају своја права у зоолошком врту. Познавањем права животиња родитељ, као и учитељ, усмерава

дете на важност поштовања правила у зоо - врту. У пракси би родитељи требало чешће да воде децу у зоо - вртове, док би учитељи требало да унапреде сарадњу са зоо - вртovima и допринесу могућности одржавања часова. На очигледним примерима, животињама као живим бићима, кроз дружење и заједничко учествовање ученици ће показати боље резултате од рада у учioniци. Наредна истраживања могу се односити на животиње као кућне љубимце и колико чињеница да деца имају или немају кућног љубимца утиче на њихово опхођење према животињама уопште као и знање о истом.

Литература:

1. Вилотијевић, М. (2000): *Дидактика: дидактичке теорије и теорије учења*. Београд: Учитељски факултет.
2. Jensen, E. (2011): *Learning about Animals, Science and Conservation at the Zoo: Large-scale survey-based evaluation of the educational impact of the ZSL London Zoo Formal learning programme*. London: University of Warwick and Zoological Society of London-Regent's Park.
3. Paunović, M. (2004): *Prava životinja: savremeni međunarodni standardi*. Beograd: Pravni fakultet.
4. Мијовић, А., Поповић, С., Радовић, И., Секулић, Н., Ставретовић, Н. (2012): *Биодиверзитет Србије*. Београд: Завод за заштиту природе Србије.
5. Mandić, R. R. (2016): *Istraživanje stavova nastavnika o primjeni i efikasnosti ambijentalnog modela učenja u nastavi prirode i društva*. Bijeljina: Bijeljinski metodički časopis (3), 105-111.
6. *Правилник о условима које треба да испуњава зоолошки врт, односно мини зоолошки врт и елементима за одређивање мини зоолошког*, Службени гласник РС, бр. 75/10.
7. *The Modern Zoo: Foundations for Management and development* (2013): Netherlands: EAZA Executive Office Amsterdam.

Интернет странице:

1. <http://pravnazastitazivotinja.com/zakon-o-dobrobiti-zivotinja/>, приступљено 15.09.2017. године.

1. Прилог

Поштовани родитељи, замолили бисмо вас да нам за потребе истраживања одговорите на следећа питања:

1. Колико пута годишње, са својом децом, посећујете Бео зоо врт – Врт добре наде?

а) не посећујем б) барем једном годишње в) више пута годишње

2. Ко је иницијатор доласка у зоо врт:

а) деца б) родитељи

3. Да ли знате име још неког већег зоо врта у Србији?

-----

4. Колико сте упућени у права животиња у зоо врту?

а) веома мало б) мало в) средње г) упућен сам

5. Наведите, према вашем мишљењу, три права животиња у зоо врту.

-----

*Захваљујем на времену које сте посветили попуњавању овог упитника.
Студент Љиљана Бојанић*